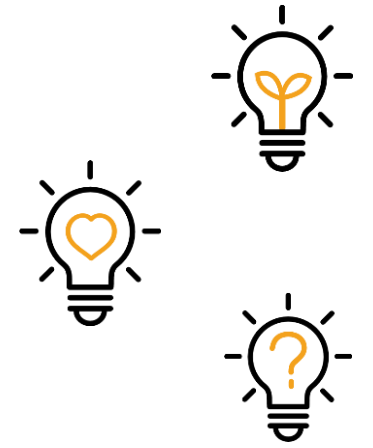

Tervetuloa mukaan Potentiaali-hankkeen koulutukseen. Aloitamme klo 9.00.

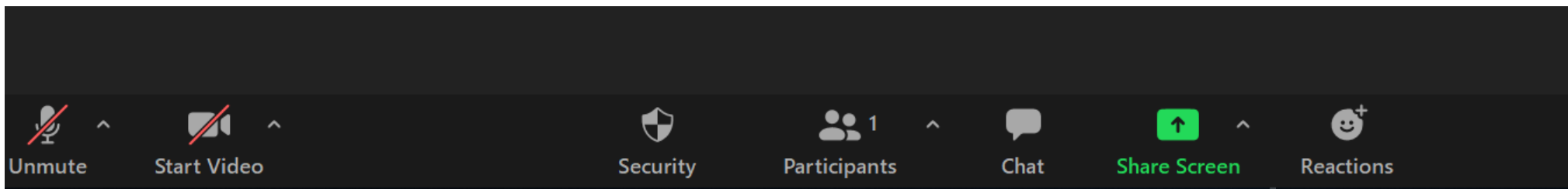
1. Tarkista, että kuulet äänet.

Mikrofoni-kuvakkeesta voit valita kaiuttiminen ja sulkea/avata mikrofonin. Kamera-kuvakkeesta saat kameran päälle/pois ja voit valita mitä kameralähdettä käytät. Suosittelemme videon käyttämistä ryhmätyöskentelyssä.

2. Chattiin voit kirjoittaa kommentteja ja kysymyksiä.

Ryhmähuoneissa olevat kirjoitukset näkyvät vain samassa huoneessa oleville.

3. Voit osallistua myös käyttämällä reaktiokuvakkeita.

Menetelmiä reppuun – välineitä oppilaitosten yhdenvertaisuustyön tueksi

Potentiaali-hankkeen koulutusiltapäivä
11.5.2022 klo 9–12

Laura Paaso, Oamk, ammatillinen opettajankoulutus

Sari Miettinen, Turun yliopisto, tulevaisuuden tutkimuskeskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Ohjelma 11.5.2022

n.9:00-10:30

- Tietoa Potentiaali-hankkeesta
- Herättelyä aiheeseen (Teflon-testi)
- Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen opetuksen ja ohjauksen käytännöissä?
- Tauko

n. 10:45-12:00

- Menetelmiin tutustumista: potentiaalipolku.fi, Opo-tunti, Myytit myttyyn -videot,
- Yhteenvetoa

Koulutuksen toimintasäännöt

1. Pyri rakentavaan keskusteluun ja puheenvuoroihin. Kohdista kritiikki asiaan, älä ihmiseen.
2. Muilla osallistujilla voi on erilainen tausta, mieltymykset ja elämäntilanne kuin sinulla. Ota siis tämä huomioon keskustellessasi.
3. Älä oletta, vaan kysy. Emme voi tietää toisen kokemusta, ajatuksia, elämäntilannetta tai itsemääritellyä identiteettiä.
4. Huolehdi, että kaikki halukkaat tulevat keskustelussa kuulluiksi ja pääsevät osalliseksi.
5. Tyhmiä kysymyksiä saa kysyä ja mokat ovat sallittuja. Annetaan toisillemme tilaa erehtyä ja ollaan armollisia, itsellemme ja muille.
6. Syrjivä tai sortava kielenkäyttö ei ole sallittua.

Potentiaali-hankkeen toteuttajat:

OPIKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Koordinaatio: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
Kesto: 1.4.2019–30.6.2022
Päärahoittaja: Sosiaali- ja terveysministeriö / Euroopan sosiaalirahasto,
Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 (hankekoodi S21690)

TURUN
YLIOPISTO

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Mitä?

- Tavoitteena lisätä ohjaus- ja opetustyön ammattilaisten osaamista tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä käytännössä eli esim. miten sukupuoli ja muut yksilöiden väliset erot tulisi ottaa huomioon opetuksessa ja ohjauksessa
- Hankkeen toiminta tähtää koulutuksen ja ammattien segregaaation (eriytyminen sukupuolen mukaan) purkamiseen
- Tuotamme tietoa ja kehitämme konkreettisia menetelmiä ohjaus- ja opetustyön tueksi
- Koulutamme:
  - Ohjaustyötä tekeviä eri organisaatioissa kuten Ohjaamot, nuorisotoimi, TE-toimistot
  - Ohjaus- ja opetustyötä tekeviä yläkouluissa ja toisella asteella

Miksi tärkeää?

Koulutuksen ja ammattien jakautuminen voimakkaasti naisten ja miesten aloihin tuottaa aiheuttaa haasteita sekä yhteiskunnan että yksilön tasolla:

- Palkkaerot, vanhemmuuden kustannusten epätasainen jakautuminen, töiden arvostus yhteiskunnallisesti
- Tarjolla olevat työt ja työvoima eivät kohta (kohtaanto-ongelma)
- Maailmojen ja kokemusten eriytyminen: vaikutus segregoituneen alan palveluihin ja tuotekehitykseen
- Yksilön ja yhteisön hyvinvointi → normit ja oletukset voivat estää yksilöä toimimasta yhteiskunnassa

Hankkeessa on tuotettu

- Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen opetus ja ohjaus opiskelijan polulla -malli
- Potentiaalipolku-sovellus ohjauksen tueksi: www.potentiaalipolku.fi
- Materiaalipaketti opotunnille: ammatit, osaamiset ja koulutusvalinnat
- Malli turvallisemman tilan periaatteiden luomiseen oppilaitoksissa ja organisaatioissa
- Osallistava työpajamalli tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemojen käsittelyyn oppilaitoksissa
- Yhdenvertaisuus opetuksessa ja ohjauksessa -verkkokurssi
- Yksittäisiä harjoituksia ja välineitä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien teemojen ja segregaaation käsittelyyn oppitunneilla ja ohjauksessa
- Myytit myttyyn Uskomuksia ja oletuksia koulutus- ja uravalinnoista -videot
- Potentiaali-hanke suosittelee -videolista videoista, joissa käsitellään koulutus- ja ammatinvalintoja, stereotypioita, sukupuolta, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja normeja.

www.potentiaalihanke.fi/materiaalit/

Potentiaalihanke.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Teflon testi

Harjoitus: Teflon-testi

- Ota esille kynä ja paperia

Harjoitus on mukailtu seuraavasta lähteestä:
Rauhankasvatusinstituutti: Teflon-testi.

<http://www.rauhamaassa.fi/wp-content/uploads/2018/01/Teflon-testi.pdf>

1. Kuinka usein joudut elämässäsi **epämukaviin tilanteisiin** tai epämukavan erityishuomion kohteeksi seuraavien ominaisuuksiesi takia?

- Ikä
- Etninen tausta
- Kansalaisuus
- Äidinkieli tai kielet
- Uskonto tai maailmankatsomus
- Sukupuoli
- Sukupuoli-identiteetti ja tapa ilmaista sukupuolta
- Seksuaalinen suuntautuminen
- Vammaisuus
- Terveystila
- Poliittinen mielipide/vakaumus

Laske jokaisen ominaisuuden kohdalla pisteet seuraavasti:

Usein: 3 pistettä

Joskus: 2 pistettä

Harvoin: 1 piste

En koskaan: 0 pistettä

Laske lopuksi yhteen kaikki saamasi pisteet.

2. Kuinka usein **tarkoituksella jätät kertomatta** seuraavista ominaisuuksistasi, koska epäilet sen johtavan epämukaviin tilanteisiin tai epämukavaan huomioon?

- Ikä
- Etninen tausta
- Kansalaisuus
- Äidinkieli tai kielet
- Uskonto tai maailmankatsomus
- Sukupuoli
- Sukupuoli-identiteetti ja tapa ilmaista sukupuolta
- Seksuaalinen suuntautuminen
- Vammaisuus
- Terveystila
- Poliittinen mielipide/vakaumus

Laske jokaisen ominaisuuden kohdalla pisteet seuraavasti:

Usein: 3 pistettä

Joskus: 2 pistettä

Harvoin: 1 piste

En koskaan: 0 pistettä

Laske lopuksi yhteen kaikki saamasi pisteet.

Vastaa kyselyyn mentimeterissä

Kuinka paljon sait teflon-testissä pisteitä yhteensä? (kysely on anonyymi)

Linkki ilmestyy chatiin:

<https://www.menti.com/uu4yyfrnkf>

Pienryhmäkeskustelu

Mikä oli välitön reaktiosi tai tuntemuksesi saamaasi pistemäärään ja pisteiden jakautumiseen kaikkien osallistujien kesken?

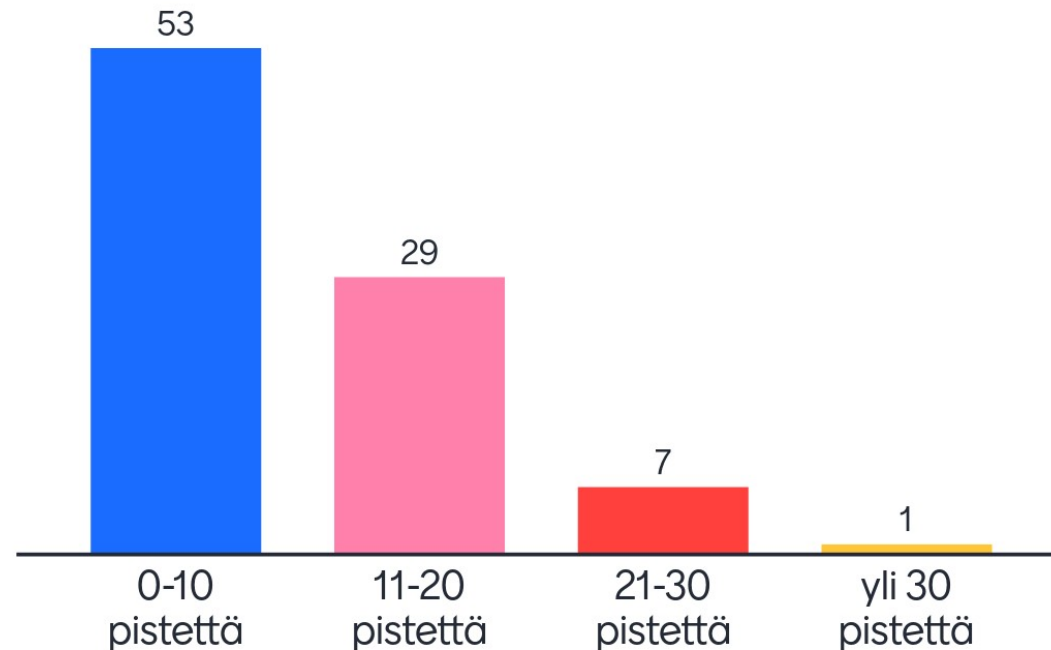
Mitä testi tuo mielestäsi näkyville? Tai peittää?

Mitä ajattelet, että pistemäärät kertovat osallistujajoukosta tai suomalaisesta yhteiskunnasta?

Yhden esimerkkiryhmän vastaus (opettajan pedagogisten opintojen opiskelijat, syksy 2021)

Kuinka paljon sait teflon-testissä pisteitä yhteensä?

Mentimeter

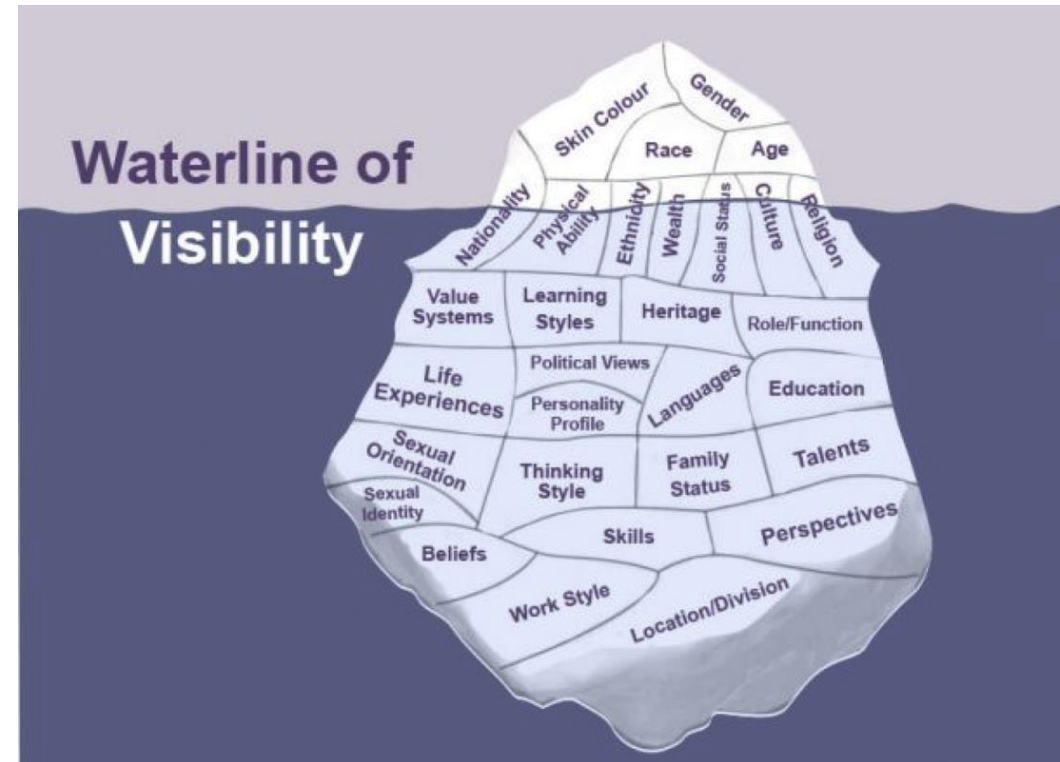
Koulutuksessa 130 osallistujaa, vastaajia 90.

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Mitä näemme ja mitä sen perusteella luulemme tietävämmme toisesta?

- Omien etuoikeuksien tunnistaminen ja niistä tietoiseksi tuleminen auttaa huomaamaan mitä pidämme itsestään selvänä, normina tai mikä jää meiltä jopa tunnistamatta tai huomaamatta etuoikeutemme takia.
- Kaikki etuoikeudet tai marginalisoivat seikat eivät ole näkyviä tai tule esiin kuin vain tietyissä tilanteissa.
- Emme siis voi tietää keitä mitkään etuoikeudet tai syrjinnän kokemukset koskettavat – ellei asioista keskustella.

Brook Graham Diversity and Inclusion consulting
Company <http://www.brookgraham.com/>

Ihmisoikeusliiton Tunnista ja puutu -video (2021):
<https://www.youtube.com/watch?v=pgj-c8WdXA4>

Rodullistaminen

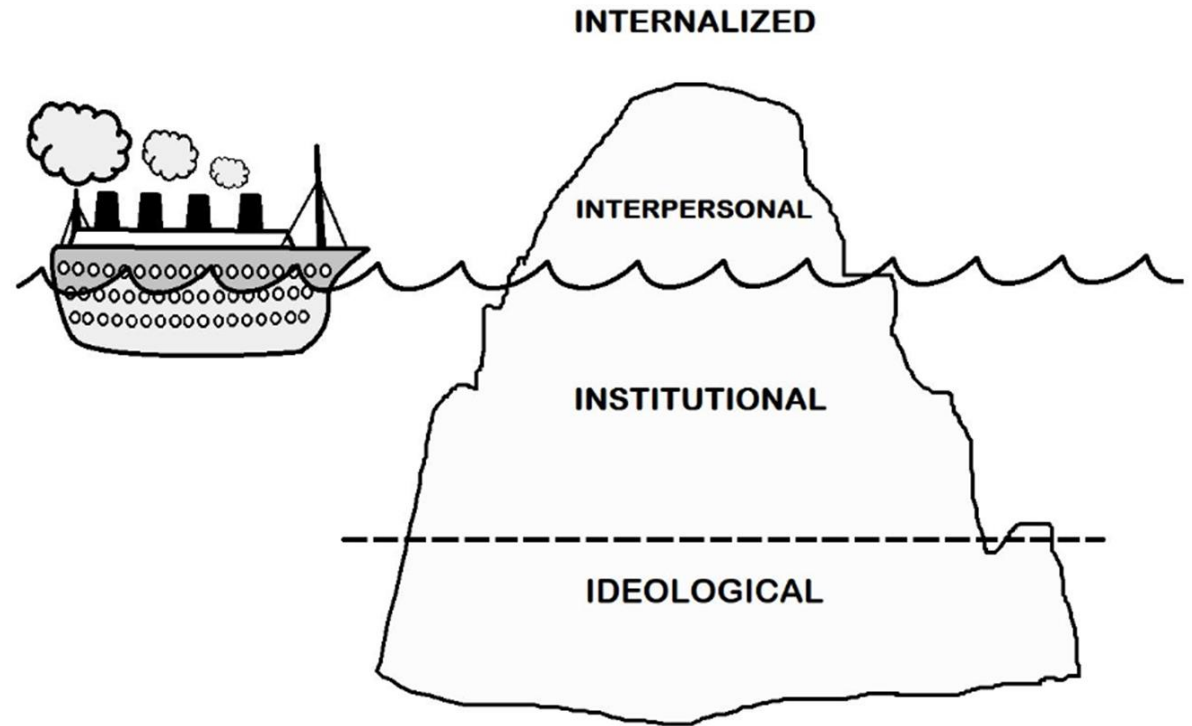
- Yksilöön suhtaudutaan stereotyyppisesti tai negatiivisesti hänen ihonväriinsä, "etnisyytensä" ja/ tai uskontonsa vuoksi
- Rodullistettuja vähemmistöjä Suomessa ovat näkyviin vähemmistöihin kuuluvat esim. romanit tai muslimit mutta myös esim. saamelaiset ja venäläiset

Kuva: Markus Spiske/ Unsplash

Tunnista rasismin eri tasot

- ideologinen
  - rakenteellinen,
  - yksilöiden välinen,
  - sisäistetty
- **Moniperusteinen syrjintä**
yksilö tulee syrjityksi
useamman henkilökohtaisen
ominaisuutensa perusteella

Picture: www.poweshift.org

Antirasismi

- Pyrkii purkamaan valkonormatiivisuutta
- Antirasismi on aktiivista toimintaa joka tähtää
  - ennakkoluulojen tunnistamiseen myös itsessä
  - rasismien purkamiseen rakenteissa, poliittisessa toiminnassa, käytännöissä, lainsäädännössä ja asenteissa
  - vallan tasa-arvoisempaan jakaantumiseen

“The beauty of anti-racism is that you don’t have to pretend to be free of racism to be anti-racist. Anti-racism is the commitment to fight racism wherever you find it, including in yourself. And it’s the only way forward.”

IJOEMA OLUO

girls
inc.

Potentiaalihanke.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

ANTIRASISTINEN PROSESSI

Lähde: <https://cardinalatwork.stanford.edu/manager-toolkit/engage/ideal-engage/anti-racism-toolkit>
od Nitin (OM)

Kuva: Nitin Sood, Olkeusministeriö

Potentiaalihanke.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen opetuksen ja ohjauksen käytännöissä

Tasa-arvotyö oppilaitoksissa?

- Potentiaali-hanke toteutti 2020 kyselyn (N=709) opetus- ja ohjaustyötä tekeville. Vastaajista 72 % työskenteli peruskoulussa tai toisella asteella.
- Vastaajien työpaikoista suurimmassa osassa oli toiminnallinen ja henkilöstöpoliittinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma (=tayv-suunnitelma), mutta niiden sisällöt olivat suurelle osalle vieraita.
- Toiminnallisella tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmalla pyritään tekemään opetus- tai ohjausympäristöstä turvallinen ja vastaanottava. Suunnitelma on lakisääteinen.
- Suunnitelma ja sitä pohjustava valmistelu auttavat työntekijöitä ohjaustilanteissa. Suunnitelmassa voidaan esimerkiksi ennakoida tilanteita, joissa ohjattava tarvitsee erityistä tukea tosiasiallisesti tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi.

Valmiuteni puhua aiheesta ovat hyvät (%)		
	Oppilaitos (perus+2.aste)	Muu nuorisopalvelu
Ikä ja elämänvaihe	75	80
Sosiaaliset suhteet	66	82
Hyvinvointi ja terveys	61	77
Sosioekonominen asema	58	73
Sukupuoli	56	57
Alueellinen eriarvoisuus	49	57
Koulutus- ja uravalintojen eriytyminen	49	52
Seksuaalinen suuntautuminen	51	51
Työelämän tasa-arvo ja yhtenäisyys	50	46
Etnisyys	45	34
Uskonto	45	41
Vammaisuus	41	39
Vastaajamäärä (100 %)	496	166

**Potentiaali-hankkeen kysely 2020
opetus- ja ohjaustehtävissä
toimiville (N=709)**

Kyselyn tulokset ja analyysit:

<https://www.potentiaalihanke.fi/category/kysely/>

Potentiaalihanke.fi

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

**Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020**

Käsitetuntemus

	Tunnen käsitteen hyvin	Olen kuullut, mutta en oikeastaan tiedä sen sisältöä	Käsite on minulle vieras
Sukupuolen mukainen segregaatio	50 %	33 %	17 %
Sukupuolistereotypiat	89 %	10 %	2 %
Seksuaalinen suuntautuneisuus	95 %	5 %	0 %
Saavutettavuus	64 %	26 %	9 %
Sukupuolitietoisuus/-sensiitivisyys	76 %	21 %	3 %
Kieli- ja kulttuuritietoisuus	79 %	19 %	2 %
Kulttuurinen moninaisuus	85 %	14 %	1 %
Rodullistaminen	52 %	36 %	12 %
Perheiden moninaisuus	89 %	10 %	1 %
Sukupuoleen perustuva syrjintä	94 %	5 %	1 %
Moniperusteinen syrjintä	39 %	35 %	26 %
Intersektionaalisuus	17 %	36 %	48 %

Potentiaali-hankkeen kysely 2020 opetus- ja ohjaustehtävissä toimiville (N=709)

Kyselyn tulokset ja analyysit:

<https://www.potentiaalihanke.fi/category/kysely/>

Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvää sanastoa:

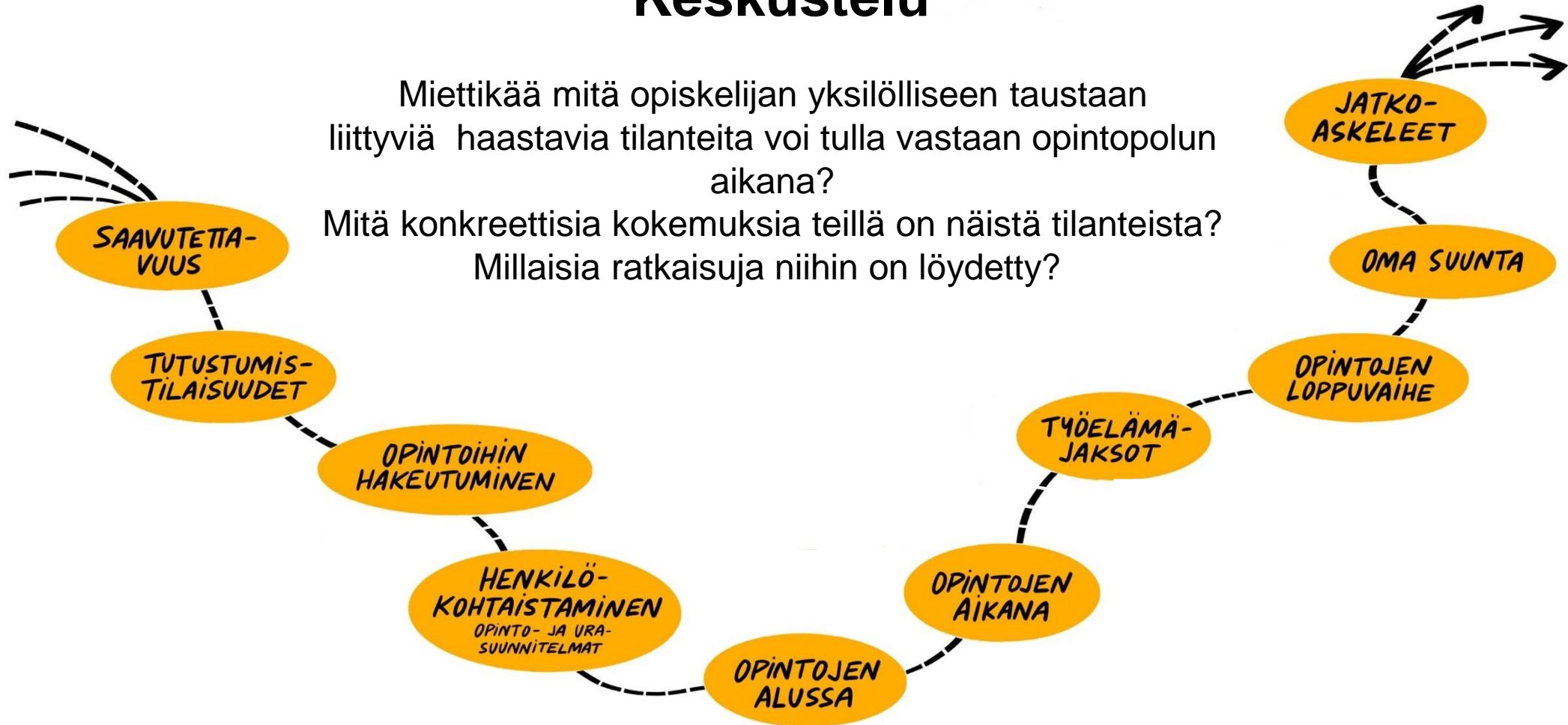
<https://www.potentiaalihanke.fi/sanasto/>

Antirasistinen sanasto:

<http://www.fem-r.fi/sanasto/>

Keskustelu

Miettikää mitä opiskelijan yksilölliseen taustaan liittyviä haastavia tilanteita voi tulla vastaan opintopolun aikana?
Mitä konkreettisia kokemuksia teillä on näistä tilanteista?
Millaisia ratkaisuja niihin on löydetty?

Keskustelu pienryhmissä

Miättikää mitä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita opiskelijan polulla voi tulla vastaan?

Miten otetaan puheeksi opiskelijan taustaan ja elämäntilanteeseen liittyviä em. teemoja?

Mitä konkreettisia kokemuksia teillä on näistä aiheista?

Kirjatkaa ajatuksianne Padlettiin:

<https://padlet.com/Tulevaisuusohjaus/lvk7saf2jiuigd17>

Tauko 15 min

Keskustelu

Mitkä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät teemat tai tilanteet olet kokenut haastaviksi ottaa puheeksi ja miksi?

Mikä on auttanut/toiminut näissä tilanteissa?

Menetelmiin ja toimintamalleihin tutustuminen

Potentiaalipolku.fi

Potentiaalipolku.fi

- Uraohjauksen ”työkalu”
- Kannustaa opiskelijaa oman koulutuksen ja työuran suunnitteluun. Sen avulla voi tunnistaa itsessä asioita, joilla on merkitystä omiin valintoihin
- Toimii puheeksi ottamisen välineenä
- Toimii sekä mobiililaitteella että pöytäkoneella (näkymä mukavampi kännykällä)
- Maksuton

Tavoitteet

- Toimijuuden vahvistaminen
- Näkökulmien avaaminen
- Rohkaisu omannäköisiin valintoihin
- Rohkaisu irrottautua yhteiskunnan odotusten mukaisilta urapoluilta
- Segregaation purkaminen
- Omiin päätöksiin vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen
- Omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistaminen
- Kannustus tavoitteiden asettamiseen ja oman tulevaisuuden suunnitteluun
- Etenemisen esteiden tunnistaminen
- Kannustus itsenäiseen pohdintaan
- Luottamuksellisuus

Tiedossa on...

- Nuorten näkemykset omasta elämästä ja siihen liittyvistä tekijöistä heijastavat heidän lähipiirissänsä, vanhemmilta, kavereilta, opettajilta ja ohjaajilta opittuja, kuultuja ja koettuja asioita.
- Nuoret ovat oppineet käyttämään tiettyjä käsitteitä ja toimintamalleja sekä arvottamaan asioita tietyllä tavalla.
- Jokaisessa yhteisössä elää odotuksia liittyen siihen, miten elämän tulisi edetä ja mikä on hyväksyttyä.
- Ympäristö ja sieltä saatavat resurssit, sekä rajoitukset, vaikuttavat nuoren mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan elämänsäkulkuun.

(Toiviainen 2019, 34–39)

Potentiaalipolku.fi

- Avaa sovellus puhelimellasi tai tietokoneella ja vastaa esitettyihin (30) väittämiin:

www.potentiaalipolku.fi

- Tutustu myös Tietopakettiosioon
- Kirjaa muistiin mieleesi nousseita ajatuksia ja kysymyksiä
- Aikaa käytettävissä testaukseen 15 min

→ Yhteinen keskustelu ja palautteet

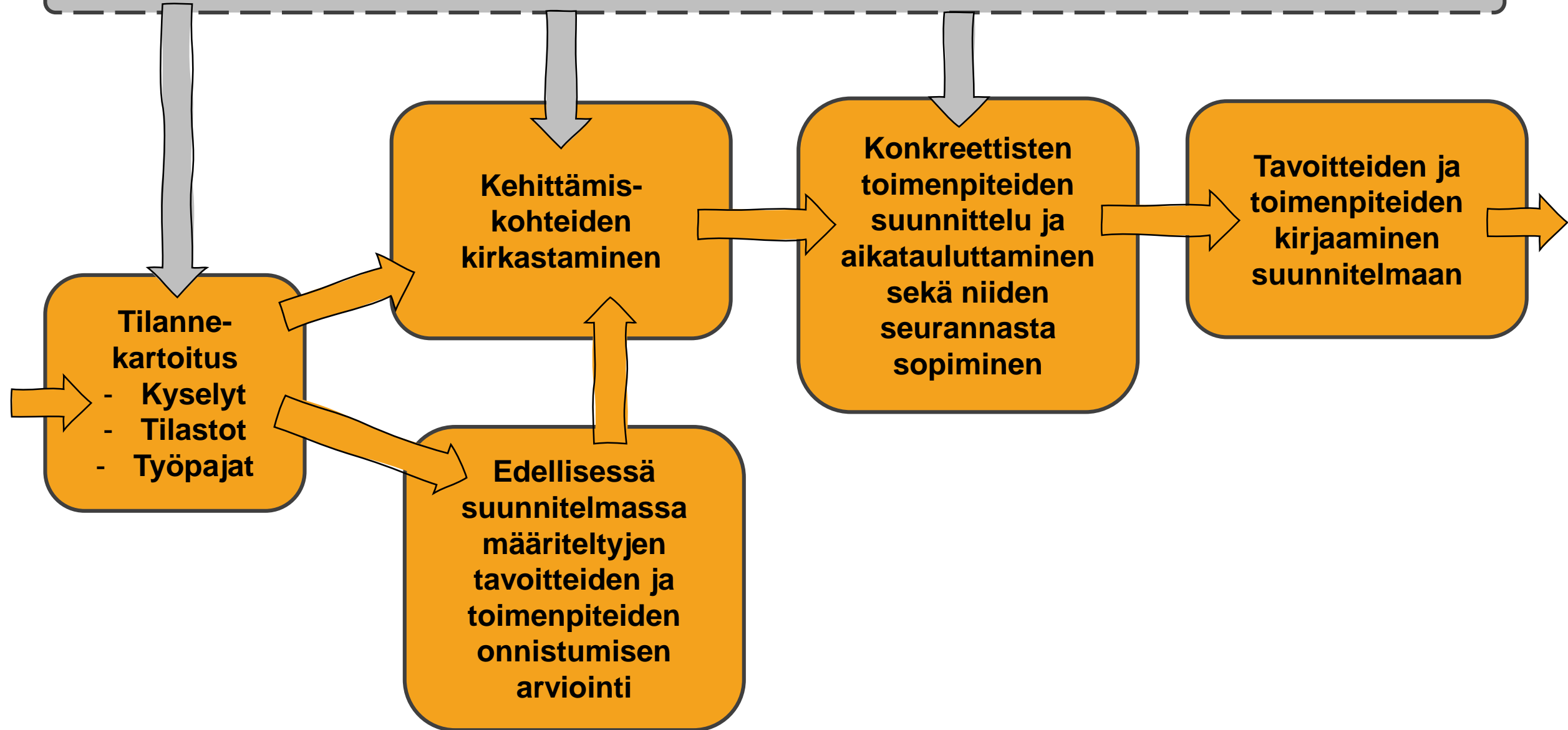
Väittämiä teoriatausta

- Tara Yosso (2005) teoria:
  - Hän on tunnistanut kuusi pääomaa (kykyä), joita nuori tarvitsee ”selviytymiseen” ja alistavien voimien vastustamiseen
  - Sitkeys, navigointi, sosiaalinen, kommunikatiivinen, perhe, vastustus
- Sanna Toiviaisen väitöskirja 2019:
  - Suhteisia elämänpolkuja – yksilöiden elämänhallintaa? Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus

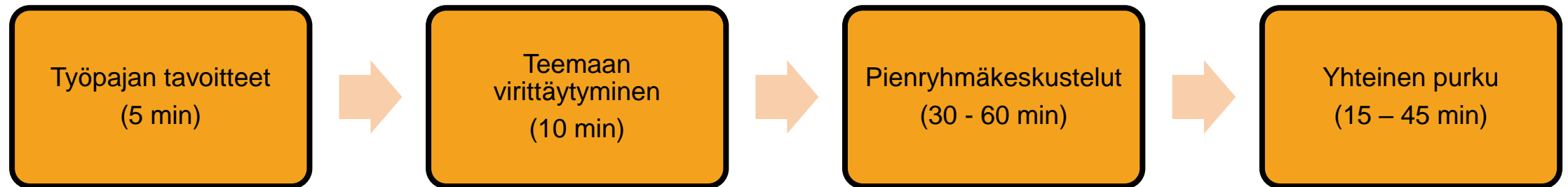
Osallistava työpajamalli toiselle asteelle

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien kehittäminen

Opiskelijoiden, henkilökunnan, ja sidosryhmien aktiivinen rooli kussakin vaiheessa

Osallistava työpajamalli tayv-suunnitelmien työstämisen pohjana

Lue työpajamallista lisää:

Rusanen, t. & Halonen, L. (2021)

<http://www.oamk.fi/epooki/2021/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelmien-kehittaminen/>

Potentiaalihanke.fi

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Pienryhmäkeskustelujen teemat

1. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävät käytänteet

2. Opetus- ja viestintämateriaalit

3. Ihmisten moninaisuus

4. Kiusaaminen, syrjintä ja häirintä

5. Työelämäyhteistyö

Esim.

- Millaisia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen ja edistämiseen liittyviä haasteita olette kohdanneet oppilaitoksessanne?

Esim.

- Millä tavoin erilaiset ihmisryhmät (esimerkiksi liikunta- ja aistivammaiset henkilöt, eri sukupuolet, etniset ryhmät) näkyvät opetuksessa ja opetusmateriaalissa?

Esim.

- Onko oppilaitoksessa turvallista kertoa muille omasta elämästä ja itsestään ilman pelkoa leimaamisesta?

Esim.

- Käyttävätkö opiskelijat tai henkilökunta epäkunnioittavaa kieltä, loukkaavia tai stereotyyppioita vahvistavia ilmaisuja eri ihmisryhmistä? Jos käyttävät, miten asiaan reagoidaan?

Esim.

- Kokevatko eri ihmisryhmiin kuuluvat opiskelijat erilaisia haasteita työhaastatteluun pääsemisessä ja työ- ja harjoittelupaikkojen saamisessa?

Kokemuksia työpajoista

Työpajoissa nousi esiin osaamisen kehittämistarpeita ja kehittämiskohteita oppilaitoksen käytännön toiminnoille

Työpajat mahdollistivat tayv-työn näkyväksi tekemisen, osallisuuden kokemukset ja innostamisen yhteisten asioiden äärelle

Mahdollisuus päästä ”pintaa syvemmälle” konkretisoinnin ja käytännön esimerkkien avulla

Työpajoissa nousi esiin ajankohtaisia keskustelunaiheita

Työpajoilla päästään alkuun – tärkeää on pohtia ja varmistaa miten työ jatkuu

Sekä erilliset että yhteiset työpajat ovat tärkeitä

Potentiaalihanke.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Materiaalipaketti koulutusvalintojen käsittelyyn

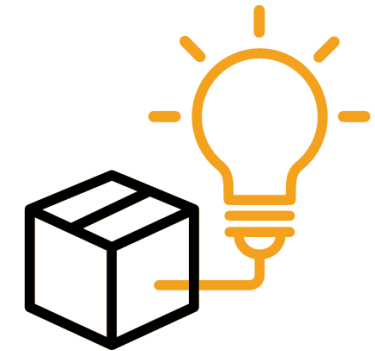
**Ohjeistus Myytit myttyyn -
videoiden käyttöön opetuksessa ja
ohjauksessa**

Tunnin tavoite ja sisällöt

- Tavoitteena on saada oppilaat pohtimaan mielikuviaan/käsityksiään eri ammateista ja niissä tarvittavista osaamisista sekä omiin valintoihin vaikuttavista asioista.
- Puretaan ajatusta osaamisten ja työtehtävien kytkeytymisestä sukupuoleen tai yksilön ominaisuuksiin (esim. ikä, fyysiset ominaisuudet)
- Sisältö 45 min:
  - Teeman ajatteluun herättelevä video (vaihtoehtoja, kesto 2-4 min.)
  - Osaamisiin liittyvä harjoitus (3 vaihtoehtoa)
  - Kahoot! äänestys & purkukeskustelu (äänestys on osa purkua)

Kun olette katsoneet jonkin videoista, valitkaa jokin seuraavista harjoituksista:

1. Osaamiset ja työtehtävät
2. Ammatit ja osaamiset
3. Tulevaisuuden työtehtävät ja osaamiset

Harjoitusten tavoitteena on saada oppilaat pohtimaan mielikuviaan/käsityksiään eri ammanteista ja niissä tarvittavista osaamisista sekä omiin valintoihin vaikuttavista asioista.

Harjoitusten ohjeet löytyvät seuraavilta sivuilta. Voitte halutessanne käydä läpi myös useamman kuin yhden harjoituksen.

Myytit myttyyn! Uskomuksia ja oletuksia koulutus- ja uravalinnoista: Riko kaava

Työtehtäviä on ollut tapana jaotella miesten tai naisten töiksi. Tätä jaottelua on voitu perustella jopa sukupuolten välisillä biologisilla eroilla. Videossa otetaan selvää, mitä tämä myytti on syönyt ja miten myytti yhä vaikuttaa koulutusvalintoihin.

Katso video:

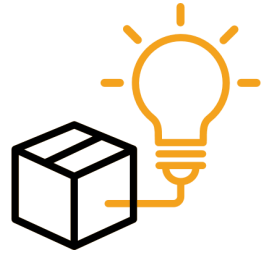
<https://www.youtube.com/watch?v=mpEzackF1eI>

Potentiaalihanke.fi

**Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020**

1. Tehtävä: osaamiset ja työtehtävät

Tavoitteena on keksiä tiettyjen osaamisten ympärille mahdollisimman monta työtehtävää tai ammattia. Jos tehdään kisana, niin eniten keksinyt joukkue voittaa (esim. 4 hengen joukkueet)

1. Kirjaa seuraavat osaamiset omille lapuilleen ja sijoita ne luokan seinille/pöydille (jätä tilaa ympärille):

Osaamisia:

- sorminäppäryys
- ongelmanratkaisu
- tiimityöskentely
- järjestelmällisyys
- digitaidot
- asiakaspalvelutaidot

Etäopetuksessa voidaan käyttää esim.

Flingaa: <https://edu.flinga.fi/s/E5ENYL8>

(esimerkki)

Osaamiset ja työtehtävät...ohjeistus jatkuu

2. Jokainen saa paljon (tarra)lappuja ja aikaa esim. 5 minuuttia **keksiä niin monta työtehtävää** eri osaamisiin liittyen kuin ehtii (eli missä eri työtehtävissä tarvittaisiin näitä osaamisia, jotka lapuilla on).

Etäopetustoteutuksessa kirjaaminen tehdään suoraan Flingaan/muualla (bonus: keksitkö yhtään tulevaisuuden työtehtävää?)

3. Jokainen vie lappunsa seinälle/pöydälle ja lopputulosta tarkastellaan yhdessä keskustellen: minkälainen kirjo **tehtäviä** saatiin aikaan?
4. Purkukeskustelu Kahoot! -äänestyksen jälkeen (kysymyksiä ohjeiden lopussa)

Osaamisia ja tehtäviä

sorinäppäryys

digitaidot

Pikaohje

Voit kirjata työtehtäviä/ammatteja tekstinä ylälaidan valikon avulla. Kirjoita asia tekstikenttään ja paina 'Send'.

Voit muokata omaa tuotostasi aktivoimalla sen ja tekemällä muutokset ylälaidan tekstikentässä. Muista vahvistaa 'Edit'-komennolla.

Lisätyäsi tehtävän/ammatin raahaa se valitsemasi osaamisen lähelle

Saat liikutettua taustaa vetämällä ja muutettua kokoa oikean alakulman painikkeilla

asiakaspalvelutaidot

tiimityöskentely

järjestelmällisyys

ongelmanratkaisu

Kahoot! -äänestys & purkukeskustelu

- **Valmis Kahoot-äänestyspohja:** <https://create.kahoot.it/share/potentiaali-hankkeen-opotunti-1/e5882714-2c38-46fb-8af3-c8d7f42653d9>
- Mikäli et ole ennen käyttänyt Kahootia oppilaiden kanssa, muista varata aikaa ohjeistukseen ja testaukseen.
- Mikäli Kahootia tai muuta äänestysvälinettä ei ole mahdollista käyttää, voitte käydä läpi kysymykset erikseen ja keskustella niistä
  - huomioi, että osa oppilaista ei välttämättä halua vastata kaikkiin kysymyksiin muiden kuullen
  - voidaan toteuttaa vaikka käsiäänestyksellä

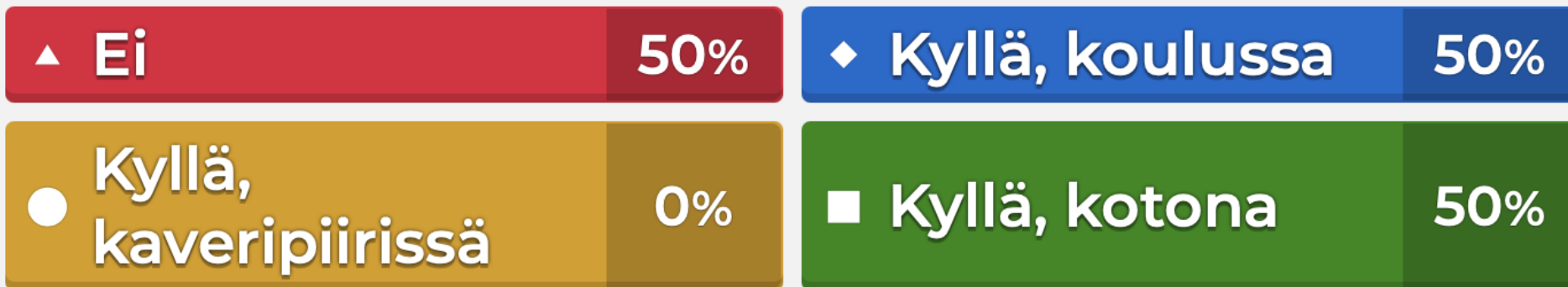
Onko koulutushaaveitasi joskus kyseenalaistettu?

Next

Show media

End game

1/4

Game PIN: **9296350**

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Äänestyskysymykset

Kahootissa kysyttävät kysymykset purkukeskusteluun virittäjäksi:

1. Onko koulutushaaveitasi joskus kyseenalaistettu?
- vaihtoehdot: ei, kyllä koulussa, kyllä kotona, kyllä kaveripiirissä
2. Mistä osaamisia voi hankkia?
- vaihtoehdot: koulutus, harrastukset, työ, koti
3. Onko työtehtävissä väliä sukupuolella, fyysisillä ominaisuuksilla, iällä tms?
- vaihtoehdot: ei ole, on joissain, on monissa, en ole ajatellut asiaa aiemmin
4. Miten osaamisia voi hankkia eri-ikäisenä?
- vaihtoehdot: saman alan jatkokoulutuksesta, työstä, harrastuksista, toisen alan koulutuksesta

Purkukeskustelu

- Video: oliko ihan turha vai opposiko? Miksi?
- Harjoitus: oliko ihan turha vai opposiko? Miksi?
- Äänestys: oliko ihan turha vai opposiko? Miksi?
- Äänestys: oliko sopivan pitkä aika antaa vastaukset?
- Mikä oli mielenkiintoista tai uutta liittyen koulutusvalintoihin ja/tai ammatteihin? Tuliko uusi ajatuksia liittyen siihen miten sukupuoli (tai muut ominaisuudet) vaikuttaa valintoihimme?
- Lisäkysymyksiä:
  - Minkä takia koulutushaaveitasi on kyseenalaistettu?
  - Millaisesta osaamisesta tai taidoista on hyötyä sekä nyt että tulevaisuudessa?
  - Mistä niitä voi hankkia tai miten niitä voi kehittää?

Videot

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Potentiaali-hankkeen -videot

1. Myytit myttyyn! Uskomuksia ja oletuksia koulutus- ja uravalinnoista:
Riko kaava, <https://youtu.be/mpEzackF1eI>
2. Myytit myttyyn! Uskomuksia ja oletuksia koulutus- ja uravalinnoista:
Näe pintaa syvemmälle, <https://youtu.be/FBGLTtc0qvM>
3. Myytit myttyyn! Uskomuksia ja oletuksia koulutus- ja uravalinnoista:
Isona sinusta tulee sinä, <https://youtu.be/BQDaG1iFmyo>

Videosuosituksset

Listaus videoista, joissa käsitellään koulutus- ja ammatinvalintoja, stereotypioita, sukupuolta, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja normeja. Videoissa esitellään lisäksi erilaisia ammatteja ja urapolkuja:

<https://youtube.com/playlist?list=PLenFgk0I6WrP-IxRhIWU3ruAV3h7A00qs>

Myytit myttyyn! Uskomuksia ja oletuksia koulutus- ja uravalinnoista: Näe pintaa syvemmälle

Meillä voi olla vahvojakin mielikuvia eri ammattialoista ja niiden työntekijöistä. Käsitukset ammanteista ja esimerkiksi niiden sopivuudesta eri sukupuolille ovat kuitenkin vaihdelleet historiassa ja eri kulttuureissa. Tässä videossa pohditaan ammatteihin ja osaamiseen liittyviä myyttejä ja ravistellaan niitä.

Näe pintaa syvemmälle

Miesten työt

Näisten työt

Minun pitää olla fyysisesti vahva!

Minun pitää olla tarkka!

Tää on mun reitti!

Ihan sun näköinen!

Ennen

Enemmän nykyään naisia

Nyt

Ennen

Nyt

Yleistä taitia

Yleistä jossain muualla

Potentiaali

www.potentiaalihanke.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020

TUSSI-taluri

Katso video: <https://youtu.be/FBGLTtc0qvM>

Potentiaalihanke.fi

Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020

Millaisia taitoja ja ominaisuuksia eri ammateissa tarvitaan? -tehtävä: Näe pintaa syvemmälle -videoon

- 1. Tehkää lista eri ammateista.** Esimerkiksi: kirjanpitäjä, lähihoitaja, kuljettaja (esim. rekkakuski), opettaja, rakennusinsinööri. Voitte valita tarkasteltavaksi myös muita ammatteja. On tärkeää, että ammateissa olisi edustettuna sekä vahvasti sukupuolittuneita aloja että sellaisia aloja joissa työskentelee kaikkia sukupuolia. Jos valitsette käsiteltäväksi sukupuolittuneita aloja, ota käsiteltäväksi aina saman koulutusasteen aloja (kuten sairaanhoitaja ja rakennusinsinööri, jotka ovat molemmat AMK-tutkintoja).
- 2. Pyydä osallistujia kirjaamaan mahdollisimman monta mieleen tulevaa ominaisuutta tai taitoa kuhunkin ammattiin liittyen.** Tehtävän voi tehdä Post-it lapuilla, jotka ryhmitellään eri ammattien alle. Tämän voi myös tehdä käyttäen jotain digisovellusta, esim. Padlet (esimerkkikuva tehdystä tehtävästä myöhemmin tässä aineistossa).
- 3. Ajatelkaa nyt näiden ammattien työntekijöitä.** Mitä mielikuvia tulee mieleen? Miltä nämä ammattilaiset näyttävät? Kirjatkaa myös nämä ajatukset ammattien alle. Voitte myös piirtää!
- 4. Keskustelkaa eri ammatteihin liittyvistä mielikuvista sekä osaamisen että sukupuolen ja ulkonäön näkökulmista.** Mistä mielikuvat rakentuivat? Onko osaamisella sukupuolta? Millaisia muutoksia käsityksissä on tapahtunut vaikka viimeisen 10-20 vuoden aikana?
- 5. Voitte keskustella myös ammattien historiasta ja tulevaisuudesta:** onko joku ammatti tai työ mielletty aiemmin vain ”miesten työksi”, miksi? Mielletäänkö enää? Entäpä tulevaisuudessa: onko 20 vuoden päästä enää ”miesten tai naisten töitä”

Voit hyödyntää videoon liittyvää koulutusmateriaalia keskusteluissa:

[Linkki materiaaliin](#)

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Esimerkkejä eri ammanteista:

Esimerkki tehtävän toteutuksesta Padletissa:

padlet

Sari Miettinen + 16 • 3 päivää

Millaisia taitoja ja ominaisuuksia eri ammateissa tarvitaan?

Potentiaali-hankkeen aamukahvit 12.11.2021

The Padlet board displays 25 sticky notes organized in a grid. Each note contains a profession or skill category and a list of related skills. The notes are as follows:

- Kirjanpitäjä**
  - Tarkkuus
- Lähihoitaja**
  - Ihmisen kohtaamisen taito
- Logistiikka esim. trukkikuski**
  - Järjestelmällisyys
- Opettaja**
  - Kohtaamisen taitoja
- Rakennusinsinööri**
  - Kokonaisuuksien hahmottaminen
- Tarkkuus, järjestelmällisyys**
- Empaattisuus**
- tarkkaavaisuus**
- järjestelmällisyyttä**
- Tarkkuus**
- kärsivällisyys**
- empatiakyky, jäämäkyys**
- matemaattinen ajattelu, järjestelmällisyys**
- Kärsivällisyyttä**
- luovuus**
- Matemaattinen ajattelu, tarkkuus**
- Empatiakyky**
- Päätely ja oivaltaminen**
- Läsnäolo**
- Sosiaaliset taidot**
- järjestelmällisyys**
- kohtaamistaito**
- Kokonaisuuden hallinta.**
- priorisointitaitoja**
- Matemaattisuus**

Muita menetelmiä

Muita hankkeessa tuotettuja

- Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen opetus ja ohjaus opiskelijan polulla -malli
- Potentiaali-hanke suosittelee -videolista
- Osallistava työpajamalli tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemojen käsittelyyn oppilaitoksissa
- Yhdenvertaisuus opetuksessa ja ohjauksessa -verkkokurssi
- Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvää sanastoa:
<https://www.potentiaalihanke.fi/sanasto/>

Yksittäisiä harjoituksia:

- Malli turvallisemman tilan periaatteiden luomiseen oppilaitoksissa ja organisaatioissa
- Teflon-testi (etuoikeuksien ja normien pohdintaan)
- Käsitteet tutuksi (tulossa)
- Tietoa segregatiosta oppitunneille (tulossa)

www.potentiaalihanke.fi/materiaalit/

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Muita hyviä materiaaleja

- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry, Seta ry, Suomen Lukiolaisten Liitto SLL ry, Finlands Svenska (2013) *Älä olet! Normit Nurin! -opas. Normikriittinen käsikirja yhdenvertaisuudesta, syrjinnän vastustamisesta ja vapaudesta olla oma itsensä.* Seta ry. https://www.dropbox.com/s/bfgw8cddd30vtkp/NORMIT_NURIN.pdf?dl=0%2%A0https://seta.fi/2013/12/11/jarjestot-vaativat-yhdenvertaisuuden-vallankumouksen-oppilaitoksiin/
- Tasa-arvo pelissä. Työkalu reilumpaan asiakas kohtaamiseen -nettipeli asiakastyöhön: <http://www.espoo.fi/tasaarvopelissa>
- CONNEXT for inclusion. Empowerment through game-based learning! <http://www.connextforinclusion.eu/>
- Sinä Osaat! -hankkeen materiaalit ohjaajille: <https://www.sinaosaat.fi/opettajille>
- Kaikkien amis -hankkeen materiaalit (suomeksi ja ruotsiksi!): <https://kaikkienamis.fi/>
- Peliklaani – Osallisuutta luovilla ja pelillisillä menetelmillä: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/peliklaani-osallisuutta-luovilla-ja-pelillisilla-menetelmilla/>
- Niittymäki, H. (2021) Ihmisiksi elämisen taito. Umpihanki.
- Abdulkarim, M. (2019) Maailman paras koulu teki identiteetistäni ongelman. YLE 2.10.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10943147>
- TV 2 | All That We Share (2017) <https://www.youtube.com/watch?v=jD8tjhVO1Tc>
- Video rasmin eri muodoista: Four I's of Oppression (Eliana Pipes, 2016) <https://www.youtube.com/watch?v=3WWyVRo4Uas>
- Miten toimia antirasistisesti: <https://yhdenvertaisuus.fi/arjen-antirasistiset-teot>
- Dived-hankkeen kieli- ja kulttuuritietoisen opetuksen kuvakortit: <http://dived.fi/wp-content/uploads/2019/05/korttisarja-dived-logolla.pdf>
- Kulttuuria kaikille palvelun oppaita moninaisuuden huomioimiseen: http://www.kulttuuriakaikille.fi/moninaisuus_oppaat_ja_tietopakettit_kaikki
- SETA:n materiaalit opettajille: <https://seta.fi/sateenkaaritieto/ammattilaisille/opetusala/>
- Karvinen, M. (2021) Sateenkaari oppilaitoksessa. Opas sateenkaarevasta yhdenvertaisuudesta ja turvallisemmasta toimintakulttuurista. Seta ry 2021. <https://seta.fi/tue/kouluopas/>

Dialoginen kohtaaminen ja puheeksi ottaminen

Yhdenvertaisuutta edistävä dialogi

Vuorovaikutuksessa tärkeää on että...

kaikki osallistuvat ja ovat osallisia toiminnassa

kaikkia kuunnellaan ja
kaikki tulevat aidosti kuulluiksi

kaikkia kohdellaan tasavertaisesti

suhtaudutaan mahdollisimman ennakkoluulottomasti toisiin ihmisiin

ei oleteta, vaan kysytään henkilöltä hänen ajattelustaan

voi ja uskaltaa ilmaista vapaasti oman mielipiteensä

Miten kohdata tai ottaa puheeksi hankalia asiota?

Miten vastaanottaa kritiikkiä:

1. Älä vähättele asiaa, pilaile tai koita selittää kritiikkiä pois
2. Kuuntele
3. Ota vastuu

Kolmen askeleen metodi:

1. Nimeä (mitä tapahtui)
2. Kritisoi toimintaa (älä henkilöä)
3. Kerro, mitä haluat että seuraavaksi tapahtuu

Sinun ei tarvitse toimia välttämättä juuri mainitussa järjestyksessä. Tärkeintä on toimia tilanteseen sopivalla tavalla.

Lähde: Ekvalita

<https://ekvalitaeducation.fi/>

Sukupuolitietoinen kielenkäyttö turvallisen tilan luoja

- Tuo sukupuoli esiin vain, jos se on merkityksellinen käsiteltävän asian kannalta
- Vältä toistamasta sukupuoliin liitettyjä kaavamaisia yleistyksiä, oletuksia, stereotyyppioita ja normeja
- Merkitse sukupuolet symmetrisesti, esimerkiksi nais-etuliitteen käyttö ei ole suositeltavaa silloin, jos myöskään mies-etuliitettä ei käytetä
- Muista sukupuolen moninaisuus. Silloin kun kyse ei ole vain naisista ja miehistä, puhu (kaikista tai eri) sukupuolista tai myös erikseen esimerkiksi intersukupuolisista ihmisistä ja transihmisistä.
- Vältä ilmaisuja molemmat, kummatkin ja vastakkaiset sukupuolet
- Käytä opiskelijoiden omia määritelmiä itsestään ja sukupuolestaan

Lähde: [THL 2019: https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/sukupuolitietoinen-viestinta#vinkkej%C3%A4%20kielenkayttoon](https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/sukupuolitietoinen-viestinta#vinkkej%C3%A4%20kielenkayttoon)

Ks. Myös: Vainikainen, Elina (2022) *Syrjimätön kieli*. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry. <https://www.ksl.fi/julkaisut/syrjimatton-kieli/>

Potentiaalihar

Kohti yhdenvertaisempaa oppimisympäristöä

- Tarkastellaan omia etuoikeuksia
- Tunnistetaan valta-asemat ja keitä ovat yhteiskunnan “hiljaiset”
- Tiedostetaan omat ennako-oletukset ja ennakkoluulot
- Käytetään kulttuurisia taitoja ilman arvottamista
- Tunnistetaan että kaikki olemme hybridejä: kulttuurit eivät ole kiinteitä tai staattisia
- Tunnistetaan rakenteellisia epätasa-arvon paikkoja
- Toimitaan liittolaisena vähemmistöille > pyritään purkamaan syrjiviä käytäntöjä ja eriarvoistavia rakenteita kun niitä huomataan

Kuva: NeOnbrand / Unsplash

Kohti yhdenvertaisempaa oppimisympäristöä

- Kohdataan oppilaat yksilöinä
- Annetaan tilaa itsemäärittelylle
- Vältetään puheissa kategorisointia ja vastakkainasettelua (me-he)
- Mietitään ryhmyttämisen keinoja ja vältetään ryhmyttämistä kategorioiden perusteella
- Tarjotaan samastumisen kohteita näkyviin vähemmistöihin kuuluville ja muille vähemmistötaustaisille
- Pyritään järjestämään monenlaisia osallistumisen tapoja ja rakennetaan kaikille tunne osallisuudesta
- Puhutaan ihmisoikeuksista ja toisten kunnioittamisesta – ei suvaitsemisesta!
- Puututaan syrjivään kieleen
- Ei vähätellä rasismikokemuksia
- Käytetään ja selitetään käsitteitä kuten rasismi, ei käytetä kiertoilmaisuja
- Vältetään sanomasta että ”en näe värejä”
- Tehdään selväksi oppilaille miten syrjintätapauksissa toimitaan ja kehen ollaan yhteydessä
- Konkretisoidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua yhdessä oppilaiden kanssa

Yhteenveto

Yhteenveto

- Järjestäkää aikaa ja tilaisuuksia tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta, syrjinnästä ja rasismista keskustelulle (säännöllisyys, kouluttautuminen)
- Ottakaa selvää tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta ja miettikää miten sitä toteutetaan käytännössä
- Tarkastelkaa toimintaympäristöänne ja toimintaanne sukupuoli- ja kulttuuritietoisesti (säännölliset kyselyt ja kouluttautuminen)
- Tehkää ymmärrys moninaisuudesta näkyväksi (vessat, esitteet, sukupuolittamaton toiminta)
- Näyttäkää itse esimerkkiä: oletusten ja stereotyyppien aktiivinen purkaminen oman puheen ja toiminnan kautta
- Nollatoleranssi syrjivälle kielenkäytölle ja toiminnalle → toimintatavat tähän valmiina
- Tukekaa aktiivisesti niitä, jotka tekevät erilaisia valintoja.
- Älä oletta, vaan kysy!

Potentiaali-hankkeen loppuseminaari ke 25.5.2022 klo 9–12

Osoite: Oodi-kirjasto, Maijansali, Töölönlahdenkatu 4, 00100 Helsinki
Tilaisuus tullaan järjestämään hybridinä. Olet tervetullut paikan päälle Oodiin, mutta voit halutessasi osallistua myös verkon välityksellä. Tarjoilujen järjestämiseksi pyydämme vahvistamaan osallistumistavan ilmoittautumisen yhteydessä.

Tilaisuus on maksuton ja avoin kaikille kiinnostuneille.

Ilmoittautuminen: <https://link.webropolsurveys.com/S/2F40C9658E18AA39>

Tilaa uutiskirje!

- **Seuraa hanketiedotusta, tilaa uutiskirje:**
<https://www.potentiaalihanke.fi/yhteystiedot/tilaa-uutiskirje/>

Potentiaalihanke

PotentiaaliH

- **Tilaa koulutus omaan työyhteisöosi tai alueen toimijoille 2022:**
Yhteyshenkilö:
Sari Miettinen
etunimi.sukunimi@utu.fi

Lähteitä ja materiaaleja

- Honkala, S., Lempinen, M., Nousiainen, K., Onwen-Huma, H., Salo, A. & Vacker, R. (2019) *Mukana! Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö toisella asteella*. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2019:4a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/mukana_tasa-arvo_ ja_yhdenvertaisuustyö_toisella_asteella.pdf (haettu 3.12.2021).
- Ihmisoikeusliitto (2021) Tunnista & puutu -oppituntimateriaali. <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeuskasvatus/ihmisoikeudet-opetuksessa/tunnista-puutu-oppituntimateriaali/>
- Jänkälä, J-P (2020) Hyvä suunnittelu edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Potentiaali-hanke. <https://www.potentiaalihanke.fi/tayv-suunnittelu/> (haettu 3.12.2021).
- Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M.. & Kajander, V. (2015) *Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa -opas*. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2015:5. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji_0.pdf (haettu 9.12.2021)
- Laukkanen, Anu & Miettinen, Sari & Elonheimo, Aino-Maija & Ojala, Hanna & Sarema, Tuija (toim.) (2018) *Feministisen pedagogiikan ABC – Opas ohjaajille ja opettajille*. Tampere: Vastapaino.
- Lönn, H. & Patama, P. (2015) *Käsikirja ei-tyypillisten valintojen tukemiseen. Ammatillisen segregaaion vähentäminen työ- ja elinkeinotoimiston keinoin -opas*. Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM oppaat ja muut julkaisut 13/2015. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74980/TEM_opas_13_2015_Kasikirja_eityypillisten_valintojen_tukemiseen_27082015.pdf (haettu 3.12.2021)
- Michelsson, Riikka (2021): Miten dialogitaidot tukevat yhdenvertaisuutta opetuksessa ja ohjauksessa? *Elinikäisen ohjauksen verkkolehti Elo*, JAMK ammatillisen opettajakorkeakoulun verkkolehti. Julkaistu 25.2.2021. <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2021/02/25/miten-dialogitaidot-tukevat-yhdenvertaisuutta-opetuksessa-ja-ohjauksessa/> (haettu 3.12.2021)
- Opetushallitus (2020) Koulun tehtäviin kuuluu edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta – lakisääteisistä velvoitteista tarvitaan lisää tietoa. Tiedote. 22.10.2020. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2020/koulun-tehtaviin-kuuluu-edistaa-tasa-arvoa-ja-yhdenvertaisuutta-lakisaateisista?fbclid=IwAR1avD8dCG55gyHhhr-k19-o1DP3Ki8fAS4nVrEbT88k7RQMuoaelq0Cmkw> (haettu 25.11.2021).
- Okkolin, M.-A. (toim.) (2020) *Tasa-arvokompassi – Työkalu tasa-arvo- ja Yhdenvertaisuustyöhön varhaiskasvatuksessa. Rauhankasvatusinstituutti*. https://rauhankasvatus.fi/wp-content/uploads/2021/08/Tasa_arvokompassi-lukio.pdf (haettu 25.12.2021).
- Pirola, E. (2016) *Koulu vailla vertaa! Opas yhdenvertaisuussuunnitteluun*. Rauhankasvatusinstituutti RKI ry. <https://maailmankoulu.fi/koulu-vailla-vertaa/> (haettu 3.12.2021).
- Rusanen, T. & Halonen, L. (2021) Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien kehittäminen edellyttää opiskelijoiden aktiivista osallisuutta ja kokonaisvaltaista tilannekartoitusta. *ePooki*. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 32. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe202101293247> (haettu 25.11.2021).
- Toiviainen, S. (2019) *Suhteisia elämänpolkuja – yksilöllistä elämänhallintaa. Koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 217, Tiede. Nid. 212 s. KL 38.
- Vainikainen, Elina (2022) *Syrjimätön kieli*. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry. <https://www.ksl.fi/julkaisut/syrjimaton-kieli/>
- Yosso, Tara J. (2005) Whose culture has capital? A critical race theory discussion of community cultural wealth. *Race Ethnicity and Culture* 11(2): 69-81.

Anna eväät tulevaisuuteen.

Jokaisessa on potentiaalia.

Kiitos.

www.potentiaalihanke.fi

Potentiaali

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020